

Çoğulculuk Söyleminin Sahiciliği Üzerine: Midyat Örneği

*

About the Authenticity of Pluralism Discourse: Midyat Case

Musa Öztürk

Özet

Sosyolojik bir gerçeklik olan çoğulculuk belli açılardan verili bir durum olmakla birlikte dini, etnik, kültürel, vb. yapısal unsurların etkileşimini içerdiğinden başta sosyoloji ve antropoloji olmak üzere pek çok disiplin tarafından tartışılmaktadır. Günümüzde siyasi ve dini meşruiyetin sağlanmasında bir araç olarak kullanılan çoğulculuk; eşitlik, hoşgörü, tolerans gibi evrensel kabul gören üst bir söylem dili üzerinden bastırılmaya çalışılmaktadır. Çoğulculuğun araçsallaştırılarak iinin boşaltılması, çoğulculuk söyleminin samimiliğini, gerçekliğini ve sahiciliğini tartışılır hale getirmektedir. Bu çalışmada Midyat ilçesi ölçeğinde hem etnik hem de dini açıdan farklı yapı unsurlarının gündelik hayatın akışı içinde benzer ve ayrılan yönleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Çoğulculuk, sahicilik, gündelik hayat, din, Süryaniler, Midyat, Estel

Abstract

Although as a sociological reality pluralism is a given fact in many ways, since it involves the interaction of structural aspects such as religion, ethnicity, culture and so on, it is subject to debate in many fields of social sciences starting particularly with sociology and anthropology. Commonly seen as an instrument for political and religious legitimacy, there have been attempts to suppress pluralism via a meta-discourse that involves universally accepted concepts such as equality and tolerance. Yet, emptying the content of pluralism by instrumentalizing it has raised doubts about its reality and authenticity and, subjected it to controversies. This study will examine the common and different aspects of ethnic as well as religious social groups within the context of the everyday life interaction in Midyat, one of the largest towns of Mardin.

Keywords: Pluralism, authenticity, daily life, religion, religion, Syrians, Midyat, Estel.

Giriş

Modernlik uyum adına “çeşitliliği” dışladığından büyük ölçekli bir homojenleştirme projesidir. Sosyal yapıya dinamizm kazandıran unsurların itibarsızlaştırılması geçmişe, tarihe ve geleneğe olan özlemi azaltırken yeni ve popüler olana ilgiyi arttırmıştır. Özellikle altmışlı yıllardan itibaren sesin ve görüntünün eş zamanlı olarak transfer edilmesinin mümkün hale gelmesi ve nüfusu çeken-iten faktörlerin eş zamanlı işlemesiyle göç hareketleri ciddi bir ivme kazanmıştır.

Kadim dinlerin doğduğu coğrafyanın yanı başında bulunan Midyat'ta asırlardan beri farklı din, dil, ırk ve kültürden insanlar yan yana ve iç içe yaşayarak yüzyıllar içinde hem ortak bir yaşam kültürü oluşturmuşlar hem de kendi özgün kimliklerini muhafaza ederek günümüze kadar taşıyabilmişlerdir. Bu anlamda Midyat ve benzeri yerleşim birimlerinin sosyal yapılarının yakından incelenmesi çoğulculuk, çokkültürlülük gibi alanlarda yapılacak çalışmalarda yol gösterici olacaktır.

Bu çalışmada, Midyat'ın sosyal yapısı, çoğulculuğun sosyolojik hinterlandı, gündelik hayat, çoğulculuk yanılması, zoraki kabullenme, çoğulculuğun harcı olarak gelenek kimliğinin muhafazası temelinde çoğulculuk kimlik kurucu / koruyucu bir araç olarak mabet gibi konu başlıkları çerçevesinde Midyat'ta yüzyıllar içinde oluşturulan birlikte yaşama kültürünün asgari düzeyde temel dayanaklarının neler olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Gündelik hayatın akışı içinde farklı unsurların bunu nasıl anlamlandırdıkları nitel verilerden hareketle açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında Midyat'ta kanaat önderi konumunda olan bazı kişilerle yapılan özel görüşmelerin yanı sıra ilçe merkezinde yaşayan; “farklı bakış açılarına sahip, farklı farklı kökenlerden gelen, farklı kişisel özelliklere sahip çok sayıda insan arasında gerçekleşecek ve bir-iki saat sürebilecek etkileşim sürecinin araştırmanın amaçları doğrultusunda “yönetilmesi”(nin) gerekli” (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 161) olacağı

düşüncesinden hareketle Araplar, Kürtler ve Süryanilerle ayrı ayrı “odak grup” görüşmeleri yapılmıştır. Görüşmecilerin kimliklerini deşifre etmemek için hangi grupla odak grup görüşmesi yapılmışsa o grubu temsil eden bir kod tercih edilmiştir. Örneğin; Kürtlerle yapılan odak grup görüşmesi için “OK”, Süryanilerle yapılan odak grup görüşmesi için “OS”, Araplarla yapılan odak grup görüşmesi için ise “OA” gibi kodlar kullanılmıştır. Odak grup görüşmesi haricinde yapılan münferit görüşmeler için ise görüşmecinin etnik kökenini belirtmek için A, K, S, gibi harflerle ifade edilmiştir.

Çoğulculuk ve Sahicilik İlişkisi

Coğrafi açıdan yeryüzü, bütün farklılıkların “birbirine değmeden” alabildiğince özgür hareket edebilecekleri kadar geniş değildir. İnsanlar hem fiziksel hem de sosyal nedenlerden dolayı birlikte yaşamak zorundadırlar. Ontolojik olarak çoğulculuk bu varoluşsal damardan beslenmektedir. Bu bağlamda çoğulculuk bütün toplumlar için doğal bir olgu olarak karşımıza çıkmakta olup toplumsal yelpazedeki tarih, zaman, mekân ve insan eksenindeki “çeşitliliğe” karşılık gelmektedir.

Toplum; toplumun birlik ve bütünlüğünü tehdit etmeden, kendi aralarında işbirliği ve mücadele halinde olan değişik yapı unsurlarının belli bir sistematik içinde işlediği ortak bir yaşam alanıdır. Sosyal yapının her bir unsuru kendi içerisinde nispeten özerk bir işleyişe sahip olsa da diğer unsurlarla ve genel manada toplumun bütünüyle bir etkileşim halindedir. Toplumsal çatışma farklı unsurların kendi varlıklarını devam ettirme refleksinden kaynaklanmakta ve meşruiyetini cemiyet içerisindeki farklı kesimlerin farklı talep ve beklentilerinden almaktadır. Sosyolojik anlamda uyum homojenlikten ya da tektiplilikten ziyade heterojen yapı unsurlarının birbirlerini yok etmeden, yaşam alanlarını daraltmadan, kendi özgün kimliklerini koruyarak birlikte var olabilmelerini içermektedir. Çünkü toplum doğası gereği çoğulcudur. Zira toplumun çoğulu yine toplumdur.

Farklılıkların buluşma noktası olarak çoğulculuk son derece geniş bir yelpazede tartışılmaktadır. Teorik olarak dini çoğulculuktan metodolojik çoğulculuğa kadar çoğulculuğun pek çok türünden bahsedebiliriz. Fakat yaşam pratikleri anlamında hayat üslupları farklı insanların yan yana yaşama biçimleri hiçbir zaman bugün olduğu kadar geniş tartışılmamıştır. Çünkü farklılığın dolayimsızlığı ya da ötekiyle her an burun buruna gelme hiçbir zaman bu kadar yaygın yaşanmamıştır (Walzer, 1998, s. 21). Bugün çoğu ülke kültürel bakımdan çeşitlilik göstermektedir. Son tahminler dünyada 600 yaşayan dil grubunun ve 5000 etnik grubun olduğu yönündedir. Çok az ülke de yurttaşlar aynı dili konuşmaktadırlar (Kymlicka, 1998, s. 25).

Günümüzde devletlerin % 10'undan daha azı homojendir. Toplumlar arası hareketliliğe bağlı olarak kültürel heterojenlik her geçen gün daha da artmaktadır (Doytcheva, 2009, s. 10). Kimlik iddiaları ve kültürel özgüllüklerin savunulması ortak taleplerin ifadesinin önemli bir vektörüdür. Oysa demokratik toplumlarda ortak talepler kamu yaşamının merkezinde yer almaktadır. Bu taleplerin tanınmasında modern toplumun selameti kamusal alanda farklı kültürlerin adil bir biçimde teşvik edilmesi projesi olarak çokkültürlülükte aranmaktadır. Bu görüşü savunanlara göre çokkültürlülük, dünyadaki kimlik hareketlerinin, aynı siyasi örgütlenme içinde farklı kültürel ufuklara sahip nüfus topluluklarının barışçı içinde bir arada olabilmelerini sağlayacak bir ilaç gibi görülmektedir (Doytcheva, 2009, ss. 11 - 12). Modern anlamda çokkültürlülük birey veya topluluğun sahip olduğu özgünlüğün korunması için ortak payda arama çabasının bir sonucu olarak hızla göç alan Kuzey Amerika'da ortaya çıkmıştır. Örneğin; günümüzde Kanada yaklaşık olarak 170 değişik ülkeden gelen insanların yaşadığı ve 200 farklı dilin konuşulduğu çokkültürlü bir ülkedir (Bağlı ve Özensel, 1995, ss. 50-51).

Kavram ve siyaset olarak çokkültürcülüğün Kanada, Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya gibi geleneksel olarak "göç çeken ülkeler"de ortaya çıkmış olması garipsenecek bir durum değildir. Söz konusu ülkeler göç sebebiyle çok zengin bir etnik, kültürel, dinsel ve dilsel çeşitlilik

sergilemektedir. Bu çeşitliliği içinde eritecek hâkim bir kültür olmadığı gibi bu yöndeki girişimlerin ülkeyi büyük bir kaosa sürükleyeceği de düşünülmektedir. Bu sebeple söz konusu ülkelerde çeşitlilik bir zenginlik kaynağı olarak görülmekte ve “çeşitliliğin yönetimi” yoluyla, bu çeşitlilikten azami faydanın sağlanması amaçlanmaktadır (Canatan, 2009, s. 83).

Modern dönemde iskâna açılan, güçlü bir felsefeden beslenen yerleşik, kalabalık bir nüfus kitlesi olmayan bazı ülkelerin kısa süre içerisinde aşırı derecede göç alması, yerlileri göçmenler karşısında azınlık durumuna düşürdüğü gibi göçmen unsurların yerli/yerleşik yapıya intibaklarını da zorlaştırmakta ve hatta zaman zaman imkânsız hale getirmektedir. Maslow, ihtiyaçların beyne giden en kısa yol olduğunu ileri sürmektedir. Bu anlamda başta Taylor ve Kymlicka olmak üzere çokkültürcülük konusundaki kuramcılarının bizzat bu sorunla iç içe yaşayan ülkelerden çıkması tesadüf olmasa gerek. Nitekim Kymlicka sorunu göç olgusundan hareketle açıklamaya çalışmaktadır. “Bir ülke başka kültürlerden büyük sayılarda kişi ve aileyi göçmen olarak alır ve onların etnik özelliklerinin bir kısmını korumalarına izin verirse o ülke kültürel çoğulculuk sergileyecektir.” (1998, s.2)

Farklılık, çeşitlilik ve hatta çokkültürlülük gibi söylemler günümüzün sahicilik kültürünün odağında yer almaktadır. Günümüzde yürütülen sahicilik tartışmalarının temeli modernliğin beraberinde getirmiş olduğu özgürleşmeye dayanmaktadır. Taylor bunu şöyle ifade etmektedir:

Sahiciliğin gelişmesini açıklamanın bir yolu, başlangıcını 18’nci yüzyıla özgü, insanların ahlaki bir duyguya, neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair bir sezgiye haiz oldukları fikrinde görmek olabilir. Bu öğretinin başlangıçtaki amacı, doğruyu yanlış bilmenin sonuçları, özellikle de ilahi ödülleri ve cezaları hesaplama meselesi olduğunu savunan karşı görüşle mücadele. (1995, s. 28)

Taylor (2010, s. 52) sahicilik fikrinin yeni bir şey olduğunu, haysiyet ve onur fikrinin geleneksel toplumun çökmesi sonucu bir problem olarak ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Ona göre eski toplumlarda bizim bu-

gün kimlik olarak nitelendirdiğimiz şey büyük ölçüde doğuştan kazanılan toplumsal statüye karşılık gelmektedir. İnsanların kendi açılarından önemli saydıkları şeyleri belirleyen büyük ölçüde toplumda işgal ettikleri yer ve bu yere bağlı etkinliklerdir. İlk etapta demokratik toplumların doğuşuyla bu olgunun ortadan kalkacağı varsayılsa da nihayetinde demokratik toplumlarda da insanlar kendilerini toplumsal rolleriyle tanımlamayı sürdürecektir. Dolayısıyla sahicilik ideali toplumsal konuma dayanılarak elde edilmiş böyle bir kimliği ortadan kaldıracak tek seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ideal kişiden kendi özgün varoluş biçimini keşfetmesini öncelendiğinden topluma dayanılarak ortaya çıkarılamaz. Aksine içsel olarak yaratılması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile;

Kendine sadık olmak, kendi özgünlüğüne sadık olmak demektir; bu da yalnızca benim dile getirebileceğim, benim keşfedebileceğim bir şeydir. Dile getirirken kendimi tanımlamış oluyorum. Yalnızca bana özgü olan bir gizilgücü gerçekleştiriyorum demektir. Modern sahicilik idealinin taşıdığı anlamın da, idealin çoğu zaman yol açtığı hoşnut olma ve kendini gerçekleştirme amaçlarının da ardında yatan budur. (Taylor, 2010, ss. 51-52).

Toplumsal birlik dar anlamda tek etnikliliğe, tek dinliliğe, tek dilliliğe ve tek-kültürlülüğe göndermede bulunurken toplumsal bütünlük, toplumsal yapıyı oluşturan farklı unsurların bir arada bulunabileceği varsayımını da içerdiğinden daha kapsayıcıdır. Lonnie D. Kliever'e göre yaşam biçimleri mantıksal ve psikolojik olarak kendi kendilerini meşru kılmaktadırlar. Bu bağlamda çoğulculuk;

...her biri kendi anlama şeması ve rasyonellik ölçütleri bulunan çok sayıda değerlendirme çerçevesinin var olması demektir. Çoğulculuk uzlaştırılması gerekmeyen, karşılaştırılabilir ve rekabet halindeki konumların bir arada var olması demektir. Çoğulculuk, farklı insanlarla farklı grupların birbirine indirgenemeyecek farklı dünyalarda yaşamaları demektir. (Kliever'den aktaran, Bauman, 2003, s.155).

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere çoğulculuğun en büyük felsefi dayanağı her toplumun veya bireyin sahip olduğu değer veya değerlerin bir başkası ile kıyaslanmadan bizzat kendi başına bir değer olarak kabul

edilmesidir. “Farklı grupların ve/veya bireylerin barış içinde yan yana yaşamalarına izin verilmesi gerektiğini savunmak, tek tek her fiili ya da hayali farklılığa hoşgörü gösterilmesi gerektiğini savunmak değildir” (Walzer, 1998, s. 20). Çünkü herkesin her istediğini yaptığı bir yerde hiç kimse hiçbir şey yapamaz.

Taylor (1995, s. 59) sahiciliğin keşfin yanı sıra yaratım ve inşa, özgünlük ve çoğu zamanda toplumun kurallarına ve hatta potansiyel olarak, ahlak dediğimiz şeye muhalefeti içerdiğini kabul etmekle birlikte sahiciliğin anlam ufuklarına açıklığı ve diyaloga dayalı bir kendini tanımlamayı da beraberinde getirdiğinden pozitif bir işleve sahip olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre bunlar gerilimli olabilir ve fakat izin verilmelidir. Fakat bunlardan herhangi birine diğer(ler)inin üstünde tahakküm kurma hakkı tanınmamalıdır. Kişiyi tam anlamıyla kendini gerçekleştirmesini dayatan böyle bir anlayış ona girdiği her ortamda hesabi ve amaçlı davranmayı dayattığından topluluğun anlamını araçsal kılmaktadır. Bu tür davranmaya yetkin “sabit bir dayanağı olmayan” bireylerden oluşan bir topluluk uzun vadede bütünlüğünü koruyamaz. Çünkü toplum rasyonel olarak örgütlenmiş bir yapı değildir. Wernick bu açıdan içinde yaşadığımız durumu ironik bir şekilde şöyle betimlemektedir: “Sahtekârlığın genelleştiği bir ortamda, içtenlik ödül verilecek bir erdem haline gelmiştir.” (Argın, 2003, ss. 125-126) Gerçekten de hiçbir çağda “sahicilik” ya da “içtenlik” talepleri ve iddiaları toplumsal ve kişisel gündemi günümüzde olduğu kadar işgal etmemiştir. Gerçi “kendin ol!” buyruğu, insanın tarihin hemen her döneminde kendine yönelttiği en esaslı buyruklardan biri olmuştur ama hiçbir zamanda günümüzde olduğu kadar yakıcı bir biçimde kendisini hissettirmemiştir. Üstelik “sahicilik” sorununun yaşanma biçiminde de önemli bir değişim vardır.

Çokkültürlülüğün temel ilkesi her ne pahasına olursa olsun her hangi bir “iyi”nin topluma dayatılmamasıdır. Çünkü bu durumda toplumsal yapı unsurlarından biri merkeze alınmış olur ki bu da çoğulculuğu ve çokkültürlülüğü tehdit eden bir durumdur. İdeal anlamda her ne adına olursa olsun hiçbir kişi veya gruba ortak iyi adına bir şeyin dayatılma-

ması hoş karşılanabilir ama bunun uygulanabilirliği son derece tartışmalıdır. Kaldı ki uygulansa bile böyle bir toplumun varlığını ne kadar sürdüreceği de merak konusudur. Farklı düşüncelerin ve farklı düşüncelere mensup insanların varlığı kültürel veya siyasi bir sorun olmaktan ziyade varoluşsal bir sorundur. Dolayısıyla farklı unsurları bir arada, barış içerisinde yaşatmak varoluşsal bir zorunluluktur. Varoluşsal bir sorunun varoluşsal bir bağlam içerisinde bir yere oturtulması gerekmektedir. Midyat örneğinden hareket edilecek olursa çoğulculuğun dinlerin tevlit etmiş olduğu toplumsal ve psikolojik sınırlar dâhilinde ele alınması meselesinin açıklığa kavuşturulması açısından önem arz etmektedir.

Çoğulculuğun Sosyolojik Hinterlandı: Bir Arada Yaşamamanın Dölyatağı Olarak Gündelik Hayat

İbn Haldun (2009, s. 104)'un yapmış olduğu bedevîlik ve hadarîlik tasnifi çoğulculuğun sosyolojik hinterlandını anlamamıza imkân vermesi açısından önemlidir. İbn Haldun aslolanın bedevî hayat olduğunu hadarî hayatın sonradan ortaya çıkmış olup kökünün bedevi hayatta olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre; yeryüzünde hadarî hayatın bulunmadığı zamanlarda da bedevî hayat vardır. Hadarî hayat söz konusu bedevî hayatın tedrici bir surette değişmesinden ve gelişmesinden meydana gelmiştir. Bu anlamda çoğulculuk başlangıçta bedevî hayatın hâkim olduğu bir yerleşim biriminin süreç içerisinde çevresel unsurların yerleştiği bir cazibe merkezi haline gelmesiyle çevreden merkeze doğru olan göçlerle beslenmektedir. Göçler basit anlamda sadece nüfus hareketlerini değil aynı zamanda göç edenlerin sosyal, ekonomik, kültürel, vb. sermayelerini ya da kazanımlarını da beraberlerinde getirdiklerinden daha geniş bir anlama sahiptirler.

Kentler, insanlara toplumsal kısıtlama ve zorlamaların üstesinden gelmelerine olanak sağlamaktadır. Kent hayatı bir yandan ekonomik açıdan bütünsel insanı parçalayarak tek bir işte çalışmaya zorlarken diğer yandan parçalarını yeni bir kolektif varlık içerisinde yeniden bir ara-

ya getirmektedir. Çünkü insanın bireysel hayatı dar ve kısıtlı olmakla birlikte çeşit çeşit insanın bir araya gelerek ördüğü kent dokusu çok zengindir. Her özel grup kent içinde sadece kendisinden olanlara rastlamakla kalmamakta, günlük hayatın akışı içinde, daha mütevazı bir düzeyde gözden kaçabilecek zengin bir insani potansiyeli de keşfedebilmektedirler (Mumford, 2007, ss. 144 - 145). Farklı yapı unsurlarının aynıleşmeden uyum içerisinde yaşadığı bir birim olan toplum, süreç içerisinde farklı unsurların kendilerini ifade edebilecekleri ve kendi özgün kimliklerini muhafaza edebilecekleri sınırları ve iletişim kanallarını oluşturmalarına imkân vermektedir. Dolayısıyla çoğulculuk gündelik hayatın akışı içerisinde biz farkında olsak da olmasak da hem dışarıdan beslenen hem de içeriden üretilen mekanik ilişkiler ağına göndermede bulunmaktadır.

Gündelik yaşamın sıradanlığı, anonimliği ve rutinleşmiş özelliği onu bize önemsiz ve sorunsuz gösterebilir. O adeta verili temel bir gerçekliktir. Bizi yaratır, dönüştürür ve kendisinin farkında bilinçli bireyler haline getirir. Gerçekte gündelik yaşam içindeki davranışlarımız roller, normlar ve paylaşılan beklentiler tarafından yönlendirildiğinden bireyler gerçekliği geldikleri kökenlere, çıkarlara ve güdülere göre farklı farklı algırlarlar. İnsanlar yaratıcı eylemde bulunma yeteneğine sahip olduklarından aldıkları kararlarla ve giriştikleri eylemlerle onu sürekli olarak yeniden biçimlendirir (Giddens, 2008, s. 168). Bu anlamda gündelik hayat uzun zaman döngüleri içinde yer alan daha kısa süreli döngülerin toplamından ziyade belli bir anonimlik dâhilinde işleyen bütüncül bir yapıdır. Bu yapı kendi içerisinde rutinleşmeyi beraberinde getirdiğinden tekrarları ve olguları sıradanlaştırır. Böylece her yeni döngünün başlangıcı yeni bir heyecan olmaktan çıkar ve farkında olunmadan yaşanan haline gelir. Yaşanmışlık ve düşünülmüştüğün adeta birbirinden ayrılmadığı bir yaşam parçası söz konusu olur. Sosyolojide uzun yıllar gündelik hayat/yaşam araştırmaları ihmal edilmiş ya da gereksiz görülmüştür. Bu bir anlamda gündelik yaşamın kendisini gizlemesine bağlanabilir. Fakat bunun yeterli bir açıklama olduğu söylenemez. Çünkü bu geri planda kalışın işlevlerinin ne olduğu üzerinde durularak yeni açıklamalar getiri-

lebilir. Bunlardan ilk akla geleni gündelik yaşamın sıradanlaştırılması ve adeta farkında olunmadan yaşanır hale getirilmesinin toplumlarda var olan eşitsizliklerin sürdürülmesinin yollarından biri olarak ele alınmasıdır (Tekeli, 2000, s. 45).

Gündelik yaşamın sıradanlaştırılıp düşüncenin geri planına itilmesi bir anlamda toplumsal yaşam bakımından gereklidir. Çünkü insanlar her sorun/durum karşısında rasyonel davranan, planlı hareket eden varlıklar değildir. Toplumsal yaşam güven arayışındadır. Gündelik yaşamın sıradanlığını kaybederek, sık kurcalanarak sürprizlere açık hale gelmesi bu güveni yok edecektir. Gündelik yaşam tekrara dayanan sıradanlığıyla değişmez değildir. Zaman içinde yavaş yavaş değiştiğinden değişmezmiş gibi görünmektedir. Fenomenolojik açıdan düşünüldüğünde herhangi bir davranış ancak o davranışı sergileyen kimsenin bakış açısından bakılabilmesi durumunda anlaşılabilceğinden gündelik yaşam bağlam bağlıdır. Zamana ve mekâna göre toplumdaki değişimlerden etkilenmekte ve aynı zamanda bireyi ve toplumu da etkilemektedir (Tekeli, 2000, s. 45). Dolayısıyla gündelik hayatta sıradanmış gibi görünen olayların toplumun derinliklerinde saklı dinamiklerinin tespit edilebilmesi için ısrarla üzerinde durulması gerekmektedir. Bu anlamda gündelik hayatın sosyolojisi toplumu anlama açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Midyat ve Sosyal Yapısı

Günümüzde idari olarak Mardin iline bağlı bir ilçe statüsünde olan Midyat bölgedeki en eski yerleşim birimlerinden biridir. Midyat isminin kökeni hakkında değişik rivayetler olmakla birlikte bunları iki noktada toplanabilir: Bir görüşe göre Midyat ismi; Arapça, Farsça ve Süryanice dillerinin karışımından meydana gelmiş olup "ayna" anlamına gelmektedir (Günay, 2007, s. 681). Diğer görüşe göre ise mağaralar kenti anlamına gelen "matiate"den gelmektedir. Bu görüş Asur hükümdarı II. Aşurnasirpal (M.Ö. 883-859)'ın 879 tarihinde yukarı Dicle yöresine yap-

tiği sefere ilişkin kayıtlarda Matiatu kelimesine rastlanılmasına dayandırılmaktadır (Çevik, 2007, s. 110).

Midyat ve yöresi, Arapça'da Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan toprakların kuzeyini ifade eden "ada" anlamına gelen el-Cezire bölgesinde yer almakta olup (Çevik, 2007, s. 105) coğrafi konum olarak Mardin'e 65 kilometre uzaklıktadır. Ortalama yükseltisi yaklaşık olarak 1.500 metre civarında olup kuzeyde Batman'a bağlı Gercüş, kuzeydoğuda Dargeçit, doğuda İdil, batıda Ömerli, kuzey batıda Savur ve güneyde Nusaybin ilçeleri ile komşu olup (Günay, 2007, s. 682) ekonomisi turizm, tarım, hayvancılık, taşımacılık, ticaret ve küçük el sanatlarına dayanmaktadır. Midyat hem merkezde hem de köylerde farklı unsurların bir arada yaşaması anlamında kozmopolit bir yerleşim birimidir.

Midyat; idari anlamda bir ilçe olmakla birlikte gerçekte Midyat ve Estel olarak iki kesimden oluşmaktadır. Midyat ve Estel farklı iki dini temsil eden insanların birbirlerine karışmadan yan yana yaşamaya devam ettikleri bir yerleşim birimi olarak kurulmuşlardır. Midyat kesiminde gayri Müslimler Estel kesiminde ise Müslümanlar yaşamaktadırlar. Midyat Belediyesi 1890'da kurulmuş olup başlangıçta Estel Midyat'a bağlıken 1925 yılında Estel de belediyelik olmuş fakat 1930'da her iki belediye "Midyat Belediyesi" çatısı altında (Günay, 2007, s. 686) birleştirilerek bu ikiliğe son verilmiştir. Midyat Estel'le birleşinceye kadar Midyat, Türkiye'de Hristiyan nüfusun Müslüman nüfusa göre daha yoğun olduğu tek yerdir (Oktik ve Nas, 2005, s. 126).

Eskiden Midyat ve çevresindeki yerleşim birimlerinde; Süryaniler, Yezidiler, Ermeniler, Kürtler, Araplar birlikte yaşamaktadırlar. Fakat tarihsel süreç içerisinde Midyat'ın çoğulcu yapısını yavaş yavaş kaybettiği dini anlamda düalist bir yapıya dönüştüğü, etnik anlamda ise Süryaniler dışında kalan gayri Müslim unsurların hemen hemen tamamını kaybettiği görülmektedir (Kankal, 2007; Keske, 2010; Özcoşar, 2007). Günümüzde Estel kesiminde ağırlıklı olarak Araplar yaşarken Midyat kesiminde ise Süryaniler ve Kürtler yaşamaktadırlar. Estel'de yaygın bir şekilde Türkçe, Arapça ve kısmen de olsa Kürtçe konuşulurken Mid-

yat'ta ise Türkçe, Kürtçe ve kısmen de olsa Süryanice konuşulmaktadır. 1980'li yıllara kadar Midyat Estel iki ayrı yerleşim birimi olarak varlığını sürdürse de günümüzde göçlerin etkisiyle Estel Midyat birleşmiştir. 2010 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre Midyat merkezde 55.615, belde ve köylerde 51.233 ve toplam da ise 106.848 kişi yaşamaktadır (DİKA, 2011, s. 11).

Midyat'ın Çokkültürlü(süz) Dünyası

Orman metaforundan hareket edecek olursak toplum; uzaktan bakıldığında adeta yekpare bir bütün halinde kocaman bir ormanı andırmaktadır. Nasıl ki orman, biyolojik ve zoolojik çeşitliliği barındırıyorsa toplum da insani ve kültürel çeşitliliği barındırmaktadır. En basitinden en karmaşığına kadar bütün toplumlar yardımlaşma, dayanışma, bölünme, gruplaşma, insan davranışlarına sınırlar tayin etme gibi pek çok sosyal münasebetin cereyan ettiği bir yapıya sahiptirler. Bu yapının içerisinde etnik, dini, kültürel, dilsel açılardan dışında pek çok bakımdan farklı yapı unsurları sürekli olarak hem kendi içlerinde hem de diğer yapı unsurlarıyla etkileşim halinde olarak varlıklarını devam ettirirler. Bu anlamda Midyat kozmopolit bir yapıya sahiptir. Hatta bazı araştırmacılar tarafından Midyat "Küçük Kudüs" olarak nitelendirilmektedir (Oktik ve Nas: 2005, s. 131).

Farklı etnik, kültürel ve dini hususiyetlere sahip unsurların bir arada yaşaması süreç içerisinde taraflar arasında doğal bir yakınlaşmayı da beraberinde getirmektedir. Mekânın, dilin, kültürün ve inançların sosyolojik açıdan insanları ortak duygu ve düşünceler etrafında birleşmeye, benzer durumlar karşısında ortak hareket etmeye yönelik etkilerinin bulunduğu düşünüldüğünde Avrupa ve Amerika'da olduğu gibi bir gettolaşmadan söz etmek mümkün değildir. Midyat'ta görünürde hem Müslümanlar hem de gayrimüslim unsurlar arasında bayramlar, düğünler, hasta ziyaretleri ve belli düzeyde komşuluk ilişkilerinin yaşandığı ve bu anlamda tarafların birbirlerine yönelik kişisel husumetler hariç herhangi bir dışlama içerisinde olmadıkları söylenilebilir. Hatta Midyat'ta

yapılan pek çok düğünde Kürtçe, Süryanice parçalar çalınmakta ve Kürtçe oyunlar oynanmaktadır. Fakat aynı oranda Süryani müziğinin ve Süryani oyunlarının yaygın bir şekilde oynandığından söz edemeyiz. Görüşmeciler bunu, yörede oynanan diğer oyunlara göre Süryani oyunlarında daha çok figür olmasına bağlamaktadırlar. Bundan dolayı Süryaniler dışındakiler tarafından pek tercih edilmediğini belirttiler.

Toplumsal kesimler arasında hiçbir mesafenin olmadığı ya da gündelik hayatın akışı içerisinde bütün unsurların birbirlerine karşı alabildiğince doğal olması gibi bir durumdan söz edilemez. Her grup belli bir seviyeye kadar diğerleriyle yakınlaşmakla birlikte özellikle evlilik, yeme-içme, ticari münasebetler noktasında bazı sınırların korunmaya çalışıldığı görülmektedir. Örneğin; Süryanilerle Müslümanlar arasında evlenmelere inanç farklılığından dolayı sıcak bakılmamaktadır. Grup içi evliliklerin teşvik edilmesi özellikle Süryaniler için büyük bir sorun olduğu söylenilebilir. Süryaniler bu engeli aşmak için bazı durumlarda Suriye'den, bazı durumlarda başta İstanbul olmak üzere diğer illerden, zaman zaman da Avrupa'dan biriyle evlenmek zorunda kalmaktadırlar. Araplar ve Kürtler arasında inanç farkından kaynaklanan böyle bir ayırım olmamakla birlikte kentlilik-köylülük ve de Kürtlerin kimlik talebinden kaynaklanan bazı nedenlerden dolayı taraflar arasında evliliklere çok da sıcak bakılmadığı söylenilebilir.

Çoğulculuğun Harcı Olarak Gelenek: Bir Uyumlulaştırma / Uzlaştırma Aracı

Toplumun, tek tek bireylerin ve sosyal grupların statü, itibar, prestij, vb. araçlara sahip olmak için toplandıkları bir "kab" olduğu düşünülürse gündelik hayat da bu toplama kabının içindeki mücadelenin diyalektik olarak sürdüğü anonim bir yaşam süreci olarak nitelendirilebilir. Gündelik hayatın diyalektiği içinde toplumun geliştirmiş olduğu uyum mekanizmaları sayesinde pek çok çatışma uzlaşmayla sonuçlan(dırıl)arak toplumun ve toplumsal hayatın sürekliliği sağlanarak toplum bütünlü-

günü muhafaza etmektedir. Midyat örneğinde bu uyum sağlama mekanizmalarından biri olarak toplumsal kesimlerin sorunlarını “geleneği” referans alarak çözme yoluna gittikleri görülmektedir.

Modern öncesi dönemde günümüzde olduğu gibi sivil vatandaşlık olgusu gelişmediğinden fertler devlet tarafından tek muhatap alınmak yerine devletle birey arasında adeta bir tampon mekanizma vazifesi gören dini cemaatlerin temsilcileri, etnik grupların temsilcileri gibi günümüzde “kanaat önderi” olarak nitelendirilen kişilerin ön plana çıktığı ya da devletle vatandaşın arasına girdiği görülmektedir. Bu kişiler - devletle ve bazı durumlarda diğer toplumsal kesimlerle olan bağlantıları sağlama noktasında – kendi himayelerindeki kişi ve grupların pek çok sorunlarını (resmi kanallara müracaat etmeden) çözmelerine yardımcı olmaktadır. Örneğin; geniş topraklara ya da köylere sahip toprak ağası olmadıklarının altını çizen Dekşuri aşiretinin ileri gelenlerinden K1.’in halen bu geleneği devam ettirdiğini söyleyebiliriz. K1., ticari anlamda aktif olarak herhangi bir iş yapmamakla birlikte misafirlerini Midyat merkezdeki ofisinde ağırlamaktadır. Kendisiyle ofisinde yapmış olduğumuz görüşmede bunu şu şekilde ifade ettiler:

K1. Babamız ve dedelerimiz hükümetle ilgileniyordu. Eski tabirle dava takipçiliği ya da iş takipçiliği yapıyordu. Bize bağlı olan insanların devletle olan işlerinde aracılık ediyordu.

İslam’ın ilk dönemlerinde İslam devletinin temel esaslarından biri olarak ortaya çıkan “ümme” anlayışına dayanan “millet sistemi”ne göre cemaatler, kendi başkanlarını kendileri seçmekte, evlenme, boşanma, vasiyet ve benzeri medeni haklarını kendi dini ve hukuki sistemlerine göre tanzim etmektedirler (Küçük, 2006, s. 375). Klasik anlamda Osmanlı “millet sistemi”nin bakiyesi olan bu durumun halen devam etmekte ve günümüzde pek çok sorunun bu şekilde çözülmektedir. Örneğin;

OA. Midyat’ta anlaşmazlıklar genel olarak kanaat önderleri vasıtasıyla çözümlenir. Genelde ağalar bu işin başını çeker. İmamlar ve şeyhler belli olaylarda müdahil olurlar. Ama barış günü hem imam hem şeyh merasimde bulunur. Dua eder.

OA. Bizde mahkemeye gitme geleneği yok. Çünkü mahkemeye intikal eden olayların çözümü uzun sürdüğünden mahkeme pek tercih edilmez. **Burada iş mahkemeye kalsa ortalığı kan götürür.** Bundan dolayı insanlar mahkemeye zorunluluktan ve çaresizlikten dolayı giderler. Yani iş karakolluk olduğu zaman resmiyet kazandığı zaman mecburen gidersin.

Pek çok sorunun geleneğin beraberinde getirmiş olduğu toplumsal uyum mekanizmaları içerisinde çözülmesi, çözümün yerelliğinin yanı sıra çözümü sağlayan kişi/kişilerin ayrıcalıklı konumlarını sürdürmeleri noktasında bu mekanizmayı araçsallaştırmalarını da beraberinde getirmektedir. Örneğin;

OK. Ağaların bürokraside etkileri olduğu için gerekirse bürokraside işi yavaşlatmaktadırlar. Halk mecburen ağalara gidiyor. Böyle bir olayda onları adam yerine koymasın başına bir iş gelmesinden ya da getirmelerinden korkarsın. Mecburen gitmek zorundasın. Onlara gittiğin zaman da onlara uymak zorundasın. Burada ağalık görünmez bir şekilde devam ediyor. Geçmişten bugüne milletvekillerimize baktığınız zaman (son dönem hariç) hep ağa, belediye başkanlarımız ağa. Yani buradaki ağalar devlet destekli olduğundan devlet bunlara karşı vefalı davranıyor.

Bu grup konuşmalarından her birinin kendi aralarında bir çözümlemeye tabi tutulması durumunda bazı farklılıkların olduğu görülmektedir. Kürtlerin, aynı çözüm mekanizmasına bakışlarıyla Araplarınki farklılık arz etmektedir. Örneğin; Ağa/lık geleneğini yaşatmaya çalışanlar ile diğerleri arasında bakış farklılığını yansıtmaya açısından aşağıdaki ifadeler bize bazı ipuçları vermektedir:

OA. Farklı toplumsal kesimler arasında problemler nasıl çözülür yönündeki bir soruya; “Uzlaştırma mercii var. Aşiret reisleri, kanaat önderleri bunun başını çeker” şeklinde cevap vermiştir. Buna ilaveten;

OA. Eskiden mahkemeye pek gidilmezdi. Ağırlıklı olarak Arap köylerinde köylüler arasındaki anlaşmazlıkları medreseden icazetli imamlar çözerdi. Kürt köylerinde ise uzlaştırma mercii var. Aşiret reisleri, kanaat önderleri bunun başını çeker ve anlaşmazlıkları çözerdi. Halen bu yapı devam etse de yavaş yavaş değişmekte. Artık olayları resmi yollardan çözme gittikçe

artıyor. Fakat merkeze uzak köylerde bu gelenek halen çok güçlüdür ve devam etmektedir. Özellikle Kürtlerin yaşadığı köylerde uzlaştırma adına mağdur taraf üzerinde büyük bir baskı kurulmaktadır. Şeyh tarafında ise genelde böyle bir baskı yoktur.

Etnik anlamda Arap, Kürt veya dini anlamda Müslümanlara göre sayısal bakımdan oldukça azınlıkta olan Süryanilerde pek çok sorunun halen Osmanlı millet sistemi geleneği içinde çözülme yoluna gidildiği görülmektedir.

Özellikle kendi aralarındaki ihtilaflar kilise içerisinde çözüme kavuşturulurken diğer toplumsal kesimler veya yerel güç unsurlarıyla olan anlaşmazlıklar bölgede nüfuzlu aşiretlerden birinin himayesinde açıklığa kavuşturulmaktadır. Örneğin; K1.'in ifadesiyle;

Süryaniler iki kısma ayrılmıştı. Onların bir kısmı bize (Bacın – Yezidi, Enhil – Süryani, Barbunis – Seyyid / Kürt / Arap, Daliné – Süryani) bir kısmı da Nehrozgillere yaslanmıştı. Bu şekilde çevreden herhangi bir saldırıya uğramadan hayatlarını devam ettiriyorlardı. Bizimkilerin onların kendi aralarındaki pek çok sonunun çözülmesinde arabuluculuk yapıyordu. Pek çok sorun devlete ve mahkemelere aksetmeden çözülüyordu.

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere bu bağlılığın aynı dine inanmaktan veya aynı ırka mensup olmaktan kaynaklanan bir bağlılık olmadığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda hem millet sisteminin hem de milliyetçiliğin bu ilişkiler sistematiğini açıklamada zorlanacağı anlaşılmaktadır. Ancak Özcoşar'ın 19'ncü yüzyıl Mardin kent merkezi için verilen iktidar mücadelesini açıklamaya yönelik olarak geliştirmiş olduğu yaklaşımın bu konuda açıklayıcı olabileceğini söyleyebiliriz. Buna göre;

Osmanlı merkezileşmesinin en önemli engellerinden biri olarak karşımıza çıkan “yerel güçler” kavramı tek bir toplumsal organizasyonu ifade etmiyordu. Osmanlı toplumsal yapısının dayandığı temel unsur olan “cemaat” kavramıyla da ilişkisi çok belirgin değildi. 19'ncü yüz yıla kadar “yerel güçler” kavramı içine genellikle Müslüman toplulukların kendi klasik sosyal örgütlenmeleri çerçevesinde, kırsal örgütlenme tarzı olarak “aşiretler” ve kentsel örgütlenme tarzı olarak “eşraf” girmektedir. Ancak kırsal-kentsel ayrımının çok kesin sınırları mevcut değildi. Özellikle kırsala hâ-

kim olmanın kent merkezindeki yönetimle bağlantısı veya daha açık bir ifadeyle Osmanlı idari sistemi içinde sancak yönetiminin bağlı kaza ve köyler üzerindeki idari tasarruf hakkı, kırsal örgütlenmeler olan aşiretleri kent merkezinde de etkin olmaya itmişti. Bu durum aslında aşiret kökenli birçok ailenin kent merkezinde eşraf sınıfına dâhil olmasını da beraberinde getiriyordu. (2009, s. 97)

Bu anlamda Midyat yöresinde Müslümanlar dışındaki diğer etnik ve dini unsurlarla güçlü bağları aşiret organizasyonları ön plana çıkmakta ve bunların öncülüğünde pek çok sorun resmi makamlara intikal etmeden çözülmektedir. Bir dönem etkin olarak işleyen bu mekanizmanın göçlerle birlikte eski önemini kaybettiği görünmektedir: Örneğin; K1.'in şu ifadeleri buna ışık tutar mahiyettedir.

Artık kimse kimseyi kabullenmiyor, kimse kimseye hoşgörüyü bakmıyor. Eskinin yokluğunu şimdinin varlığına tercih ederim. Eskiden içtenlik vardı, insanlar birbirine güveniyorlardı. Şimdi bunların hangisi var? Eskiden dostluğun değeri vardı. Eskiden insanın değeri demir yıldız gibi rütbesindeydi.

Eskiden korunmaya ihtiyaçları olduğu için ilişkilerimiz güçlüydü. Rahmetli dedem 1915 olaylarında onları korumuş. Bundan dolayı vefa gösterenler halen var. Fakat Avrupa kapıları açıldı, maddi durumları müsait oldu. Dolayısıyla ilişkilerimiz zayıfladı. Bazılarıyla yine de eskinin hatırına iyi ilişkilerimiz devam ediyor. Ama dünya malına tamah ettiler. Çok değiştiler.

Bir Çoğulculuk Yanılsaması: Zoraki Kabullenme

Çoğulculuk bir anlamda farklı unsurların birbirleri üzerinde herhangi bir tahakküm kurmadan varlıklarını devam ettirdikleri eşitlikçi bir yapıya göndermede bulunmaktadır. Bunun aksi bir durumun yaşanması bazı yanılsamaları ve yanlış anlamaları beraberinde getirmektedir. Toplum içerisinde ve küçük grup çalışmalarında bir gruba mensup üyelerin diğer gruplardan üyelere karşı hissettiği yakınlık derecesini tespit edebilmek için “sosyal mesafe” kavramı kullanılmaktadır. Özellikle çokkültürlü yapılarda gündelik hayatın akışı içerisinde normal şartlar

altında sıradan gibi görünen pek çok tutum veya davranışımız bundan etkilenmektedir. Örneğin; alışveriş veya ticaret yaparken kimleri tercih ettiğimiz, ev, arsa, tarla, vb. alırken ya da satarken alıcı veya satıcının kimliğini sorgulamamız bir anlamda ideal kültürün belirlemiş olduğu referanslardan beslenmektedir. Bu ve benzeri soruları çoğaltmak mümkündür. Bu ve benzeri sorulara alacağımız yanıtlar bir anlamda toplumsal kesimler arasındaki mesafeyi ve sempati düzeyini ele vermesi açısından büyük bir öneme sahiptir.

Midyat, mekânsal anlamda Midyat ve Estel kesimlerinden oluşmaktadır. Estel ve Midyat hem etnik hem de dini açıdan farklı hususiyetlere sahiptirler. Geçmişten bu yana Estel kesiminde Müslümanlar Midyat kesiminde ise ağırlıklı olarak Hıristiyanlar yaşamaktadırlar. Dolayısıyla her iki yerleşim birimi de hem dini hem de etnik anlamda doğal bir bölünmenin veya mekânsal bir ayrışmanın yaşandığı yerleşim birimleridir. Fakat günümüzde iç ve dış göçlerin etkisiyle kompozisyonun değiştiği görülmektedir. Midyat Estel ayrımının devletle ve hükümetle kurulan ilişkilere de yansıdığı görülmektedir.

Midyat kesimi yakın zamanlara kadar ağırlıklı olarak gayri Müslim unsurların yaşadığı bir yerleşim birimi olduğundan Midyat ve Mardin siyasetinde Estel kadar belirleyici olamamıştır. Estel'in siyasal gücünün ağır basması pek çok kamu kurum ve kuruluşunun Estel'de kurulmasına ve bunun üzerinden Midyat kesimi üzerinde bir güç gösterisine yol açtığı söylenilebilir. Burada enteresan bir durum olarak şunun altını çizmek gerekmektedir: Diğer ilçelere bir tane/adet olarak yapılan/verilen bazı şeyler Midyat ilçesi için iki tane olmak ya da yapılmak zorunda kalmıştır. Bazı kurumların hem Midyat'ta hem de Estel'de şubeleri vardır. Fakat özellikle şubelerin isimlerine bakıldığında Estel'in iktidarı sembolize eden gücü bariz olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin; Ziraat Bankası Midyat Şubesi, Ziraat Bankası Estel Hükümet Şubesi, PTT Midyat Şubesi, PTT Estel Hükümet Şubesi ve benzeri gibi. Estel'in hem etnik, hem dini hem de ideolojik olarak devletle bütünleşik bir yapı arz etmesi pek

çok Estelli'nin devlet hizmetlerinde görev almasını kolaylaştırdığı söylenebilir. Örneğin;

OA. Estelliler daima merkezi otoriteye yakın olmuşlardır. Ve bunun beraberinde getirdiği güçle diğer kesim üzerinde baskı uygulamışlardır.

OA. Eskiden Arap köylüleriyle hükümet arasındaki irtibatı Estelliler sağlardı. Köylülerin ürünlerini ucuza alırlardı. Köylülerin alacağı malları da onlara pahalı satarlardı. 2000'li yıllara kadar bu böyle devam etti. Gönüllükten ziyade zorunlu bir kabullenme var.

OA. Şimdi köylüler ticari olarak daha öndeler. Midyat'ta ekonomi taşranın elinde. Taşra insanı Midyat kentinde daha hâkim.

Tarihsel süreç içerisinde Midyat'ın çoğulculuk ve çeşitlilik açısından tedrici olarak irtifa kaybettiği görülmektedir. Bu anlamda iç ve dış güçlerin etnik ve dini açıdan homojenleştirici bir işlev gördüğünü söyleyebiliriz. Göçer nüfus kitlesinin nerelere yerleştiğine bakıldığında dinin ve etnisitenin mesken olarak seçilen yerin belirlenmesinde önemli bir etken olduğu görülmektedir. Estel kesiminin 80'li yıllara kadar doğal hinterlandında bulunan, Arapların yaşadığı köy ve beldelerden göç aldığı görülmektedir. Estel'e yerleşmek isteyenlerin etnik ve dini açılardan hoş karşılanmaması ya da dışlanması Estel'in mevcut yapısını koruma adına muhafazakârlaşmasını beraberinde getirmiştir. Kendinden olmayana karşı dışlayıcı bir tutum takınmaları onları kendi içlerinde daha organize hareket etmeye zorladığından dışarıdan göç ve sızma tehdidinin Estellileri birbirlerine yaklaştıran bir işlev gördüğünü söyleyebiliriz. Bazı yaklaşımları bunu teyit eder mahiyettedir. Örneğin;

OA. Estel'de şöyle bir yapı var: Estel'in yerlileri birinci sınıf, kültürlü, varlıklı ve statü sahibi olanlar ikinci sınıf ki bunun Arap olması artı değerdir.

OA. Biz Estel'liler dediğimiz zaman senin dışındakiler ötekilerdi. Yani bir olay olduğu zaman karşı taraf kim, haklı mı haksız mı sorulmazdı. Herkes gider tepelerdi.

Bu ifadeler Estel'in yerlilerinin bakış açısını yansıtmakla birlikte kentli köylü ayırımından dolayı kırsaldan gelip Estel'e yerleşenlerin de yerlilere yönelik olarak geliştirdikleri bazı tanımlamalar vardır. Örneğin;

A1. Bir iş olursa önce Estelliler çağrılır. Eğer Estel'li yoksa o işe damat çağrılır. Damat dışarıdan biri değildir, aileden biridir.

A1. Bir Estelli'nin dostluğu ikinci bir Estelli gelinceye kadardır.

A1. Bizde derler ki; "Estelli dostlarına dikkat et. Estelli biri 20 yıllık dostun bile olsa bir menfaati olunca seni hemen satar".

Tıpkı kimyadaki doymuş çözelti gibi kültürlerin de yabancı unsurları kendi içlerinde eritmelerinin, dönüştürmelerinin bir sınırı vardır. 1980 öncesi dönemde Estel'e göç eden Kürtlerin çoğunun Araplaştığı ileri sürülmektedir. Fakat 1980 sonrasında ani olarak kalabalık bir nüfus kitlesinin kente göç etmesi kentte tutunma ve dışlanma problemlerini de beraberinde getirmiştir. İlk başlarda Estel kesimi Kürtleri dışladığından Kürtler, Midyat kesimine ve şehrin çeperlerine yerleşerek kente tutunmaya çalışmışlardır. Süreç içerisinde Kürt nüfusun ciddi bir sayısal büyüklüğe ulaşması kentsel kaynakların yeniden bölüşümünü ve dağıtımını beraberinde getirmiştir. Yakın zamanlara kadar risk ve tehdit algılarının yüksekliğinden dolayı kendinden olmayanları dışlama noktasında çok güçlü bir refleks gösteren Estel, zaman içerisinde göçlerle birlikte homojenliğini muhafaza edememiş ve kendinden olmayanı kabul etme noktasındaki direnci kırılmıştır. Örneğin;

A2. Estel uzun yıllar kendini dışa açmadı. Eskiden dışarıdan o yapıyı bozacak birine çok dikkat ediliyordu. Örneğin; evliliklerde, ev ve daire alımlarında bu kendini bariz olarak gösterirdi. Ama şimdi o kadar değil. Keskin çizgiler yok ama yine de "olmasaydı daha iyi olurdu yönünde bir düşünce var. Yani zorunlu bir kabullenme var".

Midyat kesimine olan göçlerin de Estel kesimine olan göçler gibi benzer bir seyir takip ettiği görülmektedir. Süryanilerin ve Kürtlerin yaşadığı köyler genellikle Midyat kesiminin doğal hinterlandındadır. Bu köylerin bir kısmında Süryanilerle Kürtler birlikte yaşamakta ve doğal olarak

birbirlerinin dillerini de bilmektedirler. Midyat kesiminden çok sayıda Süryaninin siyasi ve ekonomik nedenlerle büyük şehirlere ve yurt dışına göç etmesi mekânsal anlamda doğal bir boşluk meydana getirmiş ve bu boşluk Kürtler tarafından doldurulmuştur. Kürtlerin Midyat kesimine yerleşmesinde kırsalda birlikte yaşamının, birbirlerinin dillerini ve kültürlerini bilmelerinin önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Örneğin;

S1. Biz köyde Müslümanlarla bir aile gibiydik. Komşularımız bizden daha iyi Süryanice biliyor. Bugün bizim köyde (Keferze) nüfus yarı yarıyadır ve bu ilişkiler hala devam eder. Ama şehirde böyle bir durum söz konusu değil. Bu ilişkilerin zayıflaması şehirleşmenin beraberinde getirdiği bir durum. Ama köyün ortak sorunlarıyla ilgili bir iş oldu mu haberleşiliyor. İlişkiler gevşese de kopmuyor.

Süryanilerin Seyfo (Kılıç Yılı) olarak adlandırdıkları 1915 olaylarının yaratmış olduğu tedirginlik ve güvensizlik ortamının yurt dışına göç etmelerinde önemli bir etken olduğunu söyleyebiliriz. Zira yaptığımız görüşmelerde Süryaniler bunu; “yaşadığımız katliam sonrasında artık güvenimiz kalmamıştı, hep tedirgin olduk, onun için ilk fırsatta kaçtılar. Müslümanlara artık güvenemiyoruz. Çünkü bunlar bize güvendiğimiz insanlar tarafından yapıldı” gibi ifadelerle dile getirmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin gayrimüslimlere karşı politikasının temeli Osmanlı Devletinin son dönemindeki Müslüman ve Hıristiyanlar arasındaki kötü ilişkilerin mirası olarak şekillenmiştir. Anayasadaki eşitlik ilkesine rağmen gayrimüslimlerin siyasi, askeri ve diğer bazı memurluklara alınmamasının yanı sıra Varlık Vergisi, 1955 yılında yaşanan 6-7 Eylül olayları ve Türkiye'nin Yunanistan ve Kıbrıs ile yaşadığı sorunlu politikaların da etkisiyle gayrimüslimlerin günlük hayatta devlet kurumlarında sorunlarla karşılaşmaları bu güvensizliğin artmasına neden olmuştur. Bu temel üzerine kurulan azınlık politikaları hem Türkiye'de yaşayan azınlıkları bitirme noktasına getirmiş hem de Türkiye'nin uluslararası prestijini oldukça yıpratmıştır. Bugün Turabdin bölgesindeki Süryanilerin nüfusu sadece 3 bin civarındadır (Bilge, 2012, s. 515).

Birbirlerini yakından tanımanın emanet kültürüne de yansıması ise dikkat çekicidir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'ya iş gücü göçünün önünün açılması hem geçmişteki yaşanan olayların yaratmış olduğu tedirginlik hem de endüstrileşmenin beraberinde getirmiş olduğu seri imalattan ötürü el sanatlarına ilginin azalması göçü tetikleyen unsurlar olmuştur. Bazı Süryaniler göç ederken mülklerini yakın akraba veya komşularına ve ağırlıklı olarak da Kürt komşularına emanet etmişlerdir. Fakat Süryanilerle yapılan görüşmelerde bu mülklerin bir kısmının hem kalan Süryaniler hem de Kürtler tarafından kendi zimmetlerine geçirildiği dile getirilmiştir. Bilge; Devletin, Maliye Hazinesi kanalıyla Süryanilere ve bunların manastır, kilise ve köy tüzel kişiliğine ait çok sayıda araziye Hazine adına tescil ederek Süryanileri mağdur duruma soktuğuna işaret etmektedir (2012, ss. 516 - 517). Süryaniler bu tip bilgilerin yanında pek yer almadığını ve yetkililerin yeterince duyarlı davranmadığını ifade etmektedirler. Özellikle yurtdışında yaşayan Süryanilerin müdahil olmasıyla bu konularla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye aleyhine çok sayıda davanın açıldığı ifade edilmiştir.

Bir toplumda mülkiyet ilişkileri toplumsal kesimler arasındaki sosyal mesafeyi ve sempati düzeyini anlamamıza imkân vermesi açısından stratejik bir öneme sahiptirler. Örneğin; siyasal açıdan kendi içerisinde bazı riskleri içermesinden dolayı farklı dinden olanlarla ticaret yapılsa da onlara gayri menkul satışı pek hoş görülmez. Fakat bir dönem Midyat'ta bu geleneğin dışına çıkıldığı görülmektedir. Örneğin;

K1. Gayri menkullerini mümkün olduğunca Midyat'ın yerlilerine sattılar. Çevreden, hariçten, köyden gelenlere sattılar. Şimdi bire yüz verip almak istiyorlar ama müslümanlar satmıyor. Bazı ufak satışlar olsa da genel eğilim satmama yönünde.

Bu ifadeler bir anlamda şunu göstermektedir: Süryaniler her ne kadar Müslümanlarla iç içe yaşasalar da içten içe bundan pek de memnun olmadıkları görülmektedir. Geleneksel yapıda mülk alım-satımında öncelik sınır komşularının ve oranın yerlilerindir. Yukarıdaki ifadelerden

de anlaşıldığı gibi Midyat özelinde bunun dışına çıkmış ve gayri menkuller etnik ve dini farklılık gözetilmeksizin dışarıdan kişilere satılmıştır.

OK. Mülkiyet satışı değil alış meşhur. Müthiş derecede bir geri dönüş isteği var. Nerede bir kalıntı varsa hepsine sahip çıkmaya başladılar. En ufak bir kalıntı belirtisi olan her yere dava açtılar. Dağ başında, cemaati olmayan kiliselere varıncaya kadar hepsini restore ettiler. Bu Müslüman köylerdeki minare yapımını hızlandırdı. Şimdi Midyat'ın köylerindeki camilerin minarelerine baksan çoğu son on yılda yapılmıştır.

Süryaniler kendilerini kilise ve mabetler üzerinden tanımlamaktadırlar. Bugün, Midyat'ta Süryaniler kilise etrafında örgütlenmişlerdir. Dillerini ve kültürlerini kiliseden almaktadırlar. Bu açıdan mabede sahip çıkmak çok önemlidir. Bu aynı zamanda "öteki" olarak nitelendirilen kesimin kendine yönelik farkındalığını da arttırmaktadır. Zira bu reket Bruinessen (2006)'in bölgedeki şeyhlik kurumunun özellikle 1800'lerdeki misyoner faaliyetlerinin etkisiyle birçok yere kilise ve manastır yapılmasının ardından güçlendiği yönündeki tespitiyle de paralellik arz etmektedir. Diğer bir ifadeyle Süryanilerin kilise ve manastırlarını restore etmeleri Müslümanlara, Müslümanlıklarını hatırlatmaktadır.

Günümüzde Estel ve Midyat arası ağırlıklı olarak kırsaldan gelen insanların yerleşmesiyle dolduğu, mekânsal anlamda Estel'in Midyat'la bütünleştiğinden söz edilebilse de özellikle memuriyet dolayısıyla Midyat'ta kalması gereken görevliler genellikle Estel de yaşamayı tercih etmektedirler. Zira kamu kurum ve kurullarına ait lojmanların çoğu Estel kesiminde bulunmaktadır. Dışarıdan gelenler genellikle Midyat'a uğramaktadırlar. Eğer vakitleri olursa Estel'e de uğramaktadırlar. Fakat son yıllarda belediye Estel'in turizm gelirlerinden daha fazla pay alması için Midyat'a karşı Estel'i canlandırmaya yönelik ciddi çalışmalar yapmaktadır.

Kimliğin Muhafazası Temelinde Çoğulculuk: Kimlik Kurucu / Koruyucu Bir Araç Olarak Mabet

Bir toplumun çoğulcu yapısını muhafaza edebilmesi farklı kimliklerin kendilerini muhafaza etmelerine imkân vermesine bağlıdır. Tarihsel

süreç içerisinde bölgeye olan nüfus hareketlerine bakıldığında çoğulculuğun besleyen ana damarların yok olma noktasına geldiği görülmektedir. Örneğin; günümüzde Midyat'ta Ermeni yaşamamaktadır. Yezidilerin sayısı her geçen gün daha da azalmaktadır. Belki de önümüzdeki yıllarda numune nevinden birkaç kişiye kadar düşecektir. Bölgenin özellikle İslam hâkimiyetine girdiği 640 yılı ortalarından itibaren bölge dışından çok sayıda Müslüman unsurun gelip bölgeye yerleştiği ve muhtemelen yerli halktan da bir kısmının ihtida etmesiyle nüfus dengesinin Müslümanlar lehine bir değişim geçirdiği ve bu sürecin halen de devam ettiği görülmektedir.

Midyat ve Estel ayırımında esas belirleyici olan inançtır. Midyat kesiminde Süryaniler yaşamaktadırlar. Süryanilik herhangi bir din veya mezhep olmaktan ziyade Hıristiyanlığa inanan, kendilerine has dili, kültürü, sanatı, edebiyatı olan bir gruptur. Süryanilerde etnik kimliğin dini kimliğin önüne geçtiği görülmektedir. Dillerini ve kültürlerini Hıristiyanlık üzerinden korumaktadırlar. Diğer bir ifade ile dini kimliği etnik kimliklerini muhafaza etmek için bir kalkan olarak kullanılmaktadırlar.

“Kişi kimliğini kendisini ötekilerden farklılaştırarak belirler. Herkesin başkalarından farklılaşmak için çaba harcadığı bir toplumda kimlik, “öteki” ve “fark” temelinde inşa edilir” (Göktolga, 2012, s. 105). Bir insan grubunun kendini Öteki'ne göre tanımladığı, Öteki'nden ayrılma ve Öteki'nin karşısında belli bir insan grubuyla özdeşleşerek güç oluşturma ihtiyacı duyduğu her yerde kimlik sorunu vardır. Kültürel anlamda kimlik sorunu, bir grup insanın belirli bir uzamı bilinçli bir biçimde kendilerine mekân edinerek ortak bir yaşam tarzı kurmasıyla başlar. Bir grup insanın belli bir mekânda tercih edilmiş birlikteliği biz – Ötekiler ve içerdeki – dışarıdakiler karşıtlıklarını doğurur. Ötekilerle karşılaşma veya dışarıda bulunma bilinen yaşam kalıplarının sürekliliğini tehlikeye soktuğu için “mekân” ve “topluluk” değerli hale gelir (Özyurt, 2005, s. 184).

Barth, kişilerin kendilerini ve karşılıklı olarak birbirlerini tanımalarının etnik grupları ve onların kimliklerini yaratan en önemli etken oldu-

ğunu belirtir. Gündelik hayatın akışı içinde farklılıklar bir arada olduğundan bu etkileşim diyalektik bir biçimde devam etmektedir. Sosyal sınırların korunması grubun sürekliliğini sağlamada hayati bir öneme sahiptir. Dil, din, giysi, yemek alışkanlıkları gibi sembolik farklılıklar toplulukların devamı için güven telkin eder. Sosyal sınırlar geçirgen olduğundan farklı kültürlerden kişilerin sosyal temaslarına göre değişmektedirler. Etnik gruplar ancak önemli davranışsal farklılıklar gösterdiği ve kalıcı kültürel farklılıklara sahip olduğu sürece kalıcı olabilirler. Fakat bu farklılıkların, farklı kültürlerin etkileşimi içinde azalması beklenir (Doğruel, 2009, ss. 58-59). Gündelik hayatın işleyişi açısından pek çok şey kusursuz işliyormuş gibi görünse de derinden derine dini sosyalleşme sürecinde kazanılan bilinçten beslenen güçlü bir öteki algısı vardır. Ötekiyle karışmamak ve onun içinde erimemek için gelenekle bağlantı kurma ve kolektif hafızayı güncelleyerek yeni nesle aktarma noktasında sistematik olarak alttan alta yürütülen bir zihinsel rekabet sürecinin devam ettiği görülmektedir.

Sosyolojik açıdan dil, duygu ve düşüncelerin ifade edilmesini sağlayan bir araç olmanın da ötesinde bir anlama sahiptir. Kavramlara yüklenen anlamlar üzerinden ferdi şahsiyet, toplumsal hayat şekillenmekte ve kültürel miras tevarüs edilmektedir. Midyat Süryanileri örneğinde kimliğin muhafazasında kilise çok önemli bir işlev görmektedir. Midyat'ta Süryaniler kilise çatısı altında toplanarak, kiliseyi sahiplenerek Süryani dilini ve kültürünü temellük edebilmektedirler. Örneğin; Süryani bir din görevlisinin ifadesiyle;

S1. Biz Süryaniler kültürü genellikle kiliseden alıyoruz. Bizde, milli eğitimin saati dışında sokakta çocuk göremezsin. Okul harici zamanlarda çocuklar kilisede olurlar. Bizde çocuklar okul harici zamanlarda 12-13 yaşlarına kadar düzenli olarak kiliseye devam eder ve bu uygulamalar çok eski. Yani kilise oldum olası var. Çocuklar bu yaşa gelince Süryanice (Süryani alfabesi ile yazılmış bir incili) incili okuyacak hale gelirler. Bu yaştan sonra da dükkâna babasının yanına gider, sanat yapar.

S1. Bizde kiliseye gelmenin bir yaşı yok. Çocuk yürüyünce kiliseye gelse kimse ona karışmaz. Bizde zorlama yok ama herkes çocuğunu kiliseye

gönderir. Çocuklar ödevlerini kilisede yapıyor. Onları fazla sıklıyoruz. Günde ortalama olarak bir ders alıyorlar. Büyükler küçüklere rehberlik, öğretmenlik yapıyor, ödevlerinde de yardımcı oluyor. Amaç sokakta kötü lisan öğrenmesinler. Bizde çocuklar sokakta oynamazlar. Kilisenin avlusunda oynarlar.

Onlarla ödev yapmak için Müslüman çocuklar da kiliseye gelirler mi? Sorusuna;

S1. Çocukların mahalleden, okuldan Müslüman çocuklardan da arkadaşları var ama onlar kiliseye gelmezler.

Kilise görevlileriyle yapmış olduğumuz görüşmelerde pazar ayinlerine katılmak zorunlu olduğu halde eskisi kadar yoğun bir katılım olmadığını belirttiler. Kiliseye düzenli devam etme dindarlık kriteri olarak ele alındığında Süryanilerde de dindar ve laik ayrımından söz edilebilir. Fakat bütün ailelerin çocuklarını istisnasız olarak kiliseye göndermeleri kimliklerini ancak din üzerinden koruyabilmesinden kaynaklanmaktadır denilebilir.

Normal şartlar altında; göç eden, mekân değiştiren insanlar aidiyet bunalımlarını aşmak ve kimliklerini korumak için aynı veya yakın çevrede yaşayan kendisiyle benzer hisleri paylaştığını düşündüğü insanlarla bir araya gelmek ister. Bulunduğu ortamda asimile olmadan varlığını devam ettirebilmek için bir grup veya topluluk oluşturmaya ve bazı noktalarda kolektif hareket etmeye yönelir. Bu bir anlamda içgüdüsel olarak kendini ve kimliğini koruma refleksinden kaynaklanan bir tavidir. Fakat Süryanilere bakıldığında bunun tersi bir durumdan söz edilebilir. Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Süryaniler var olmak için değil yok olmamak için kilise etrafında toplanmaktadırlar.

Klasik sosyoloji, farklılıkların çatışacağı yönünde yanlış bir teorik öngörü üzerine kurulmuştur. Bunun farklılıkların tanışması halinde barış içerisinde bir arada yaşayabileceği yönündeki bir yaklaşımı ıskaladığı söylenebilir. Farklılıkların bir arada yaşaması tektipleşmeye yol açmadığı gibi uyum adına farklılıkların yok edilmesini de gerektirmez. Nasıl ki

belli dozda acı yemeğe tat veriyorsa belli dozdaki çatışmanın da toplumsal hayatın işleyişi açısından pozitif bir işleve sahip olduğunu söyleyebiliriz. Çatışma anında “ideal kültür” tarafından belirlenen ötekine ait bilinçaltı harekete geçtiğinden grup istese de öteki olarak tabir edilen unsurlarla mutlak anlamda aynileşmemektedir. Sosyolojik açıdan ideal kültür kolektif hafızanın ve toplumsal belleğin şekillenmesinde çok büyük bir etkiye sahip olduğundan onun geliştirmiş olduğu tanımlamalar toplumsal kesimler arasındaki mesafeyi belli bir dengede tutmaktadır. Örneğin;

SO. Bir Müslüman bir elma kadar şirin görünse dahi asla cebine koyma. Eğer cebinden atamıyorsan cebini altından del ve aşağı insin. Eninde sonunda sana zararı dokunur.

SO. Yaşlılarımız Müslüman’a güvenilmez diye tembihliyor ama bunu fark ettirmiyoruz.

Kültürel çevrenin kendini korumaya yönelik olarak geliştirmiş olduğu söylemler üzerinden toplumsal sınırlar meşrulaştırılmaktadır. Gündelik hayatın akışı içinde belli sınırlar üzerinden aradaki mesafe korunmakta ve bunlar üzerinden kimlik her dem yeniden inşa edilmektedir. Barth’ın ifadesiyle söyleyecek olursak; “bir grubun üyeleri başka bir grubun üyeleriyle etkileşim halindeyken söz konusu grup kimliğini koruyabiliyorsa bu durumda aidiyet ve dışlama mekanizmaları devreye girmiş demektir.” (2001, s. 18). Yukarıdaki ifadeler bu kapsamda düşünüldüğünde birlikte yaşarken farklılıkların korunarak kendilerini nasıl devam ettirdikleri daha iyi anlaşılır.

Midyat’ın pek çok köyünde Süryanilerle Kürtler birlikte yaşamalarına, zaman zaman ortak tarımsal faaliyette bulunmalarına, mal ve mülklerini birbirlerine emanet etmelerine, birbirlerinin dillerini bilmelerine ve iyi düzeyde komşuluk ilişkileri geliştirmelerine rağmen farklı dine mensup olmalarından dolayı aralarında belli sınırları korudukları ve bunun üzerinden kendilerini var ettikleri görülmektedir. Örneğin;

S2. Babam köyün muhtarı gelenimiz gidenimiz çok olur. Misafir eğer yatıya kalacaksa buyur kuzuyu sen kes denir. Bakıyorsun tavuğu, kuzuyu mi-

safir kesiyor. Düşünsene kendi büyüttüğüm hayvanımı bile kesemiyorum. Sofranın başında; kusura bakma ama bu eti kim kesti diye soruyor. Buna çok şahit oldum. Bu psikolojik açıdan çok aşağılayıcı bir durum ve süreç içinde olağanlaşıyor. Sırf bundan dolayı bazı Süryaniler güzün hayvanını bir Müslüman kestirip saklar. Bilinçaltında mağlubiyetimiz var bunu kabul ediyoruz. Sırf onun rahat etmesi için bunu yapıyoruz. Birlikte yaşanan köylerde hala bu uygulamalar devam eder.

S2. Müslüman geniş bir kaptan yediği zaman yemeğin devamı yenilmez, onun yediği yer atılır. Bundan dolayı en rahat yenilen yoğurt, süt, sebze ve meyve gibi yiyecekler. Bunlarda bir problem olmuyor.

Bireyler için olduğu kadar toplumlar için de hayat ve tarih diyalektik olarak akmakta ve yaşanmışlık üzerinden kendisini devam ettirmektedir. Ötekinin farkında olmak, ona göre kendini sürekli teyakkuz halinde hissetmek hesaplı ve ölçülü davranmayı telkin ettiğinden kendini korumaya yönelik bazı refleksleri de diri tutmaktadır. Yukarıdaki beyanlardan da anlaşılacağı üzere bu, zaman zaman öteki üzerinde iktidarını empoze etmeye ve kendini ona kabullendirmeye kadar varabilmektedir. Geertz'in ifadesiyle söyleyecek olursak; dinsel perspektif sağduyusal perspektiften farklıdır. Çünkü günlük yaşamın gerçekliklerinin ötesine, bu gerçeklikleri düzelten ve tamamlayan daha geniş gerçekliklere geçer ve dinsel perspektifin tanımlayıcı özelliği bu geniş gerçekliklere göre eyle geçilmesi değil, bunların kabullenilmesi, bunlara inanç duyulmasıdır (2010, s. 137). Gündelik hayatta her şey normalmiş gibi görünse de yeme, içme, evlenme, vb. noktalarda ideal kültürün beslemiş olduğu referanslar otomatik olarak devreye girmektedir. Bu ise biyolojik karışımı engellediği kadar kültürel farklılıkların korunmasına da hizmet etmektedir.

Sonuç

Coğrafi açıdan dünya insanların birbirlerine değmeden yaşabilecekleri kadar geniş olmadığı, anarşistlerin savunduğu gibi her isteyen istediği gibi davranmasına da müsait değildir. Kaldı ki günümüzde ileri boyut-

larda tecrübe ettiğimiz “zaman-mekân sıkışması” ve sosyal mobilizasyon toplumsal çeşitliliği arttırırken kültürler arasında geçişkenliği de beraberinde getirmektedir. Bugün, farklılıklarla birlikte, bir arada, barış içerisinde yaşayabilmek için liberal ve demokratik değerlerden daha kapsamlı ve uygulanabilirlik imkânı daha fazla olan çeşitlilik ve birlik modellerine ihtiyaç vardır. Tarihte ulus-devletler dönemi değerlendirme dışında tutulacak olursa imparatorluk tipi siyasal organizasyonların çoğulculuk ve çeşitlilik açısından daha uygun oldukları görülmektedir.

Modernlik uyumu, uyumlu olmayı dayatmaktadır. Uyum, tektiplilik olarak anlaşılmalıdır. İnsanlar farklılıklarını koruyarak da birlikte yaşayabilirler. Fakat bu farklılıkların ne üzerinden korunacağı, toplumsal kesimler arasında sosyal mesafelerin nasıl ayarlanacağı gibi hususlarda güçlü meşrulaştırma araçlarına ihtiyaç vardır. Bazı filozofların dile getirmiş olduğu evrensel dünya yurttaşlığı gibi söylemler egemen grupların görüşlerini esas aldığından yeterince kabul görmemektedir. Burada alternatif olarak karşımıza daha güçlü bir meşrulaştırıcı faktör olarak din çıkmaktadır. İnsanlar din sayesinde kimliklerini muhafaza edebildikleri gibi dinin kendilerine kazandırmış olduğu tanrısal bakış açısı üzerinden birbirlerini daha kolay kabullenebilmektedirler.

Midyat özelinde çoğulculuğun asırlardan beri devam eden birlikte yaşama kültürü ve bunun etrafında oluşan kolektif hafızadan beslendiği görülmektedir. Geçmişten günümüze farklı unsurların birlikte yaşamış olduğu coğrafyada örgütlü olarak tarafların birbirlerinin fiziksel varlığına zarar verme noktasında görece çok fazla hadisenin yaşanmadığı görülmektedir. Bununla birlikte inancın belirlemiş olduğu ideal kültür üzerinden örtük bir rekabet süreci kesintisiz olarak devam etmektedir. Çoğulculuğu besleyen ana damarların modern dönemde her geçen gün kan kaybettiği görülmektedir.

Netice itibariyle Midyat’ın ve bölge, hem etnik hem de dini açıdan “tekeli” ve “homojen” bir yapıya doğru evrilmektedir. Bu ise günümüz dünyasında sıkça tartışılan çoğulculuk, çokkültürlülük gibi olguların

bölge için “efsane mi gerçek mi” olduğu yönünde yeni bir tartışmayı beraberinde getirmektedir.

Kaynakça

- Argın, Ş. (2003). *Nostalji ile ütopya arasında*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Bağlı, M. ve Özensel, E. (1995). *Çokkültürlü vatandaşlık*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Barth, F. (2001). *Etnik gruplar ve sınırları*. (A. Kaya ve S. Gürkan, Çev.). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bauman, Z. (2003). *Yasa koyucular ile yorumlayıcılar*, (K. Atakay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berger, P. L. ve Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin sosyal inşası*, (V. S. Öğütte, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Bilge, Y. (2012). Turabdin: süryani kilise ve kültürünün beşiği. İ. Özcoşar (Der.). *Keşfi Kadim uluslararası Midyat sempozyumu sempozyum bildirimleri* içinde (ss. 507 - 526), Mardin: Mardin Sesi ve Gazetesi Matbaası.
- Bozkuş, Y. D. (2012). Sosyal ve etnik yapı açısından Midyat'ta Ermeniler. İ. Özcoşar (Der.). *Keşfi Kadim uluslararası Midyat sempozyumu sempozyum bildirimleri* içinde (ss. 625 - 659). Mardin: Mardin Sesi ve Gazetesi Matbaası.
- Bruinessen, M. V. (2006). *Ağa, şeyh, devlet*. (S. B. Yalkut, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Canatan, K. (2009). Avrupa toplumlarında çokkültürcülük: sosyolojik bir yaklaşım. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 80 - 97.
- Çevik, A. (2007). İlkçağlardan ortaçağın sonuna kadar Midyat ve yöresi (tur abdin)'nin tarihi coğrafyası. İ. Özcoşar (Der.). *Makalelerle Mardin, Cilt: I* içinde (ss. 105 - 139). İstanbul: Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayınları.
- DİKA (2011). *Rakamlarla Mardin*. Mardin: DİKA
- Doytcheva, M. (2009). *Çokkültürlülük*. (T. A. Onmuş, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Geertz, C. (2010). *Kültürlerin yorumlanması*. (H. Gür, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*, (C. Güzel, Yay. Haz.), Kırmızı Yay. İstanbul.
- Göktolga, O. (2012). *Postmodernite & siyasal kimlikler*, Malatya: Bilsam Yayınları.

- Günay, Ramazan (2007), Cumhuriyet döneminde Midyat. İ. Özçoşar (Der.). *Makalelerle Mardin, Cilt: I* içinde (ss. 681-700). İstanbul: Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayınları.
- Haldun, İ. (2009). *Mukaddime, cilt: I.* (S. Uludağ, Yay. Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde insan ve insanlar.* İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kankal, A. (2007). Tanzimat ve meşrutiyet dönemlerinde Midyat. İ. Özçoşar (Der.). *Makalelerle Mardin, Cilt: I* içinde (ss. 457 - 477). İstanbul: Mardin Tarihi İhtisas Kütüphanesi Yayınları.
- Keske, M. (2010). *Mardin'de süryaniler: nüfus hareketlilikleri ve nedenleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Van.
- Küçük, C. (2006). Osmanlı imparatorluğunda millet sistemi ve tanzimat. H. İnalçık ve M. Seyitdanhoğlu (Der.), *Tanzimat*, Ankara: Phoenix Yayınları.
- Kymlicka, W. (1998). *Çokkültürlü yurttaşlık.* (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mumford, L. (2007). *Tarih boyunca kent*, (G. Koca ve T. Tosun, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Oktik, N. ve Nas, F. (2005). Ulus-devlet ve topluluklar: Midyat örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, (15), 121 – 142.
- Özçoşar, İ. (2007). *19. Yüzyılda Mardin Süryanileri.* İstanbul: Beyan Yayınları.
- Özçoşar, İ. (2009). *Merkezleşme sürecinde bir taşra kenti: Mardin.* Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.
- Özyurt, C. (2005). *Kimlik ve farklılaşma.* İstanbul: Açılım Kitap.
- Tan, A. (2011). *Turabidin'den berriyé'ye,* İstanbul: Nûbihar Yayınları.
- Taylor, C. (1995). *Modernliğin sıkıntıları.* (U. Canbilen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Taylor, C. (2010). Tanınma politikası. A. Gutmann (Der.) *Çokkültürcülük*, içinde (ss. 47-93). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tekeli, İ. (2000), Tarih yazımında gündelik yaşam tarihçiliğinin kavramsal çerçevesi nasıl genişletilebilir?. Z. A. Kızılyaprak (Der.), *Tarih yazımında yeni yaklaşımlar küreselleşme yerelleşme* içinde (ss. 42-60), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Walzer, M. (1998). *Hoşgörü üzere.* (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemi.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Musa Öztürk: 1999 yılında İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünden Lisans ve 2002 yılında aynı bölümden yüksek lisans dereceleri aldı. 2010 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında doktoraasını tamamladı. Dr. Öztürk, hâlen Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.